

KINNITATUD
Keskkonnaameti
2.02.2024
korraldusega nr 1-3/24/30

Smolnitsa loodusala kaitsekorralduskava

Metsastunud luited Smolnitsa loodusalal. *Foto: Triin Amos*

Kasutatud lühendid, mõisted ja selgitused

EELIS – Eesti Looduse Infosüsteem

Inv – inventeerija(d)

KE – kaitse-eeskiri

Kaitseväärtus – kaitse-eeskirjas nimetatud kaitstav loodusväärtus (kaitse-eesmärk)

Kaitse eesmärk – kaitseväärtuse soovitud seisund

KeA – Keskkonnaamet

KKK – kaitsekorralduskava

LKS – looduskaitseseadus

KliM – Kliimaministeerium

LoD – loodusdirektiiv (käsitleb ohustatud elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsepõhimõtteid)

LoA – loodusala (loodusdirektiivi I ja II lisas nimetatud elupaigatüüpide või liikide kaitseks asutatud ala)

RP – rahvuspark

SKV – sihtkaitsevöönd

SDF – Natura standardandmebaas

Säilitamine – olemasolevate väärtuste säilitamine (seisund ei muutu halvemaks, säilitamine ei tähenda seda, et seisund peab jääma samaks) (looduslik areng)

Sisukord

1. Ala iseloomustus.....	4
1.1 Smolnitsa loodusala.....	4
1.2. Uuritus ja seire.....	4
3. Kavandatavad kaitsekorralduslikud tegevused.....	9

1. Ala iseloomustus

1.1 Smolnitsa loodusala

Kaitstava ala nimi	Alutaguse rahvuspark
Loodusala nimi	Smolnitsa loodusala (EE0070108) (joonis 1)
Pindala	241,89 ha
Asukoht ja piirid	Ida-Viru maakond, Alutaguse vald Leitav Keskkonnaportaalist
Kaitsekord	Vabariigi Valitsuse 17. detsembri 2020 määrus nr 97 „ Alutaguse rahvuspargi kaitse-eeskiri ”
Koostaja nimi	Triin Amos
Koostamise aasta	2023
Kaitsekorralduskava koostamise kord	Keskkonnaministri 2. novembri 2022. a määrus nr 50 „ Kaitsekorralduskava koostamise ja kinnitamise kord ning kaitsekorralduskava kinnitaja määramine ”

Smolnitsa loodusala on kaitse all osana Alutaguse rahvuspargist. Loodusala hõlmab Peipsi põhjaranniku luidete esinduslikumat ja inimtegevusest vähem mõjutatud osa 7 km pikkusel lõigul Smolnitsast Vasknarvani. Erinevate luiteelupaigatüüpide kõrval kaitstakse ka metsakoolsusi ja luitekooslustega seotud taimeliike.

Kaitsekorralduskava annab soovitusel kaitstava ala valitsejale kaitse eesmärkide saavutamise parimatest viisidest, kuid ei loo õigusi ega kohustusi kolmandatele isikutele.

Smolnitsa loodusala KKK on koostatud tähtajatult. Kava vaadatakse üle ja uuendatakse põhjendatud juhtudel kaitseväärtuste kaitse tagamise eesmärgil lähtuvalt tulemuslikkuse hindamise või uue inventuuri andmetest.

1.2. Uuritus ja seire

Inventuurid ja uuringud

- 1996 – taimkatte inventuur: iseloomustati Smolnitsa luidete taimkatet, toodi välja tüüpilised ja kaitstavad liigid (inv Ülle Kukk)¹
- 2002 – Natura pilootinventuur: Smolnitsa loodusala luite- ja metsaelupaigad (inv Kersti Püssa, Rein Kalamees)
- 2009 – sammalde inventuur: koostati sammalde üldnimekiri, toodi välja tähelepanuväärsed liigid ja anti kaitsekorralduslike soovitusel (inv Elle Rajandu),²
- 2009 – tähelepanuväärsete samblikuliikide inventuur kaitsekorralduslike soovitusel andmisega (inv Inga Jüriado)³

¹ Ida-Virumaa kaitseala lade ja haruldaste taimeliikide kasvukohtade botaaniline iseloomustus. Looduskaitse uurimiskeskus. Tartu, 1996.

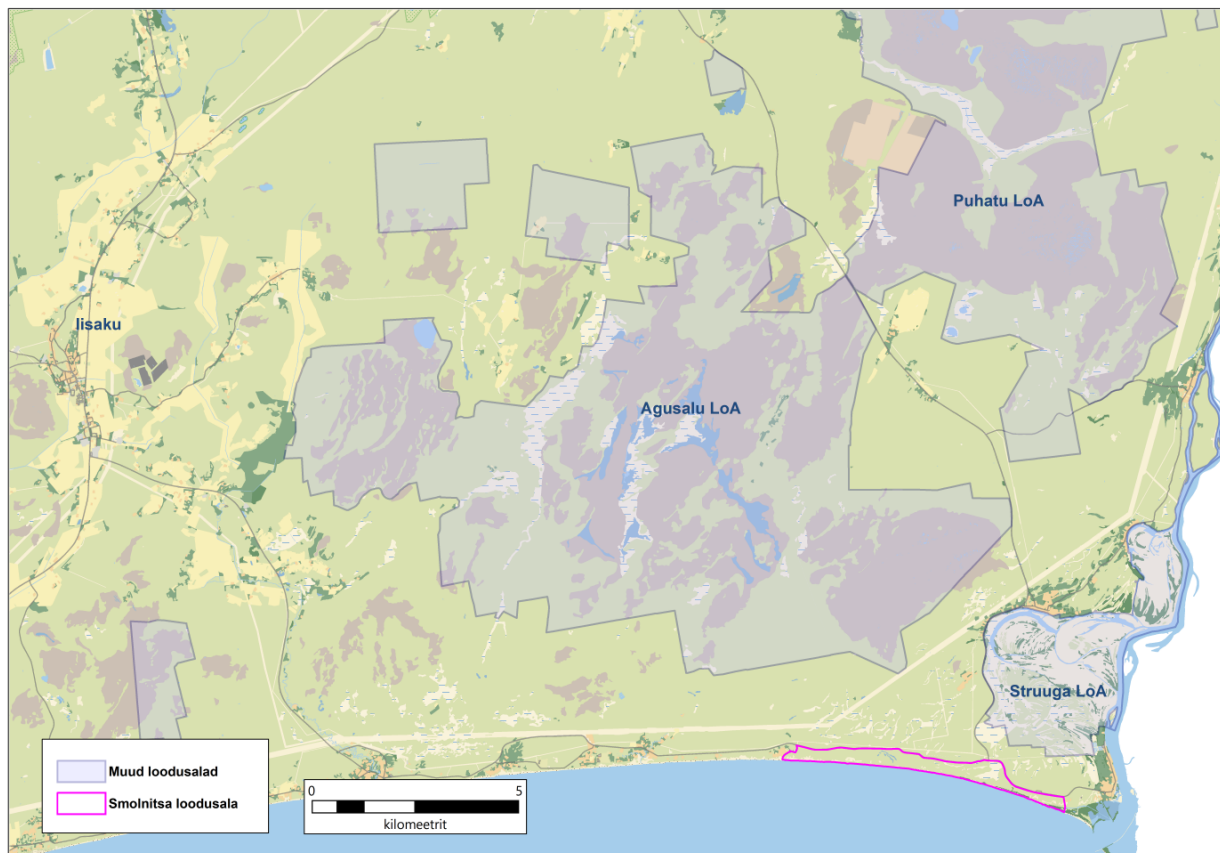
² Ontika MKA, Udria MKA, Smolnitsa MKA ja Iisaku parkmetsa sammalde inventuur., koost E. Rajandu, TÜ ÖMI, Tartu, 2009.

³ Nelja Ida-Virumaa kaitseala (Ontika maastikukaitseala, Udria maastikukaitseala, Smolnitsa maastikukaitseala ja Iisaku parkmetsa) haruldaste samblike inventuur, koost I. Jüriado, TÜ ÖMI, Tartu 2010

- 2010 – taimestiku ja taimkatte inventuur: ülevaade luidete ja luitemetsade taimestikust, koostati puu-, põõsa- ja rohurinde liiginimekirjad koos ohtrushinnangutega (inv Jaanus Paal)⁴
- 2015 – rannikuelupaikade inventuur (inv Reimo Ravis)⁵
- 2023 – metsaelupaikade inventuur (MTÜ Puuseen, inv Indrek Sell)

Riiklikud seired

Lendorava seire raames seiratakse looduslal asuvat lendorava elupaika, seiremetoodika⁶ näeb ette liigi esinemise kontrollimist igal aastal kõikides registreeritud leiukohtades.

Joonis 1. Smolnitsa loodusala paiknemine (aluskaart: Eesti Põhikaart, Maa-ameti WMS kaardirakendus seisuga september 2023).

⁴ Ontika maastikukaitseala, Udria maastikukaitseala, Smolnitsa maastikukaitseala ja Iisaku parkmetsa taimestiku ja taimkatte inventuur. Jaanus Paal OÜ, Tartu 2010.

⁵ Ranniku (maismaaliste) elupaikade (Loodusdirektiivi I lisa) soodsa seisundi kriteeriumite ja seiremetoodika väljatöötamine, elluviija TLÜ, Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) projekt, 2016.

⁶ [Lendorava riikliku seire metoodika](#)

2. Kaitseväärtused ja kaitse eesmärgid

Smolnitsa loodusala kaitse-eesmärkideks on elupaigatüübid eelluided (2110), valged luided (liikuvad rannikuluided) (2120), hallid luided (kinnistunud rannikuluided) (2130*), metsastunud luided (2180), luidetevahelised niisked nõod (2190), vanad loodusmetsad (9010*) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*).

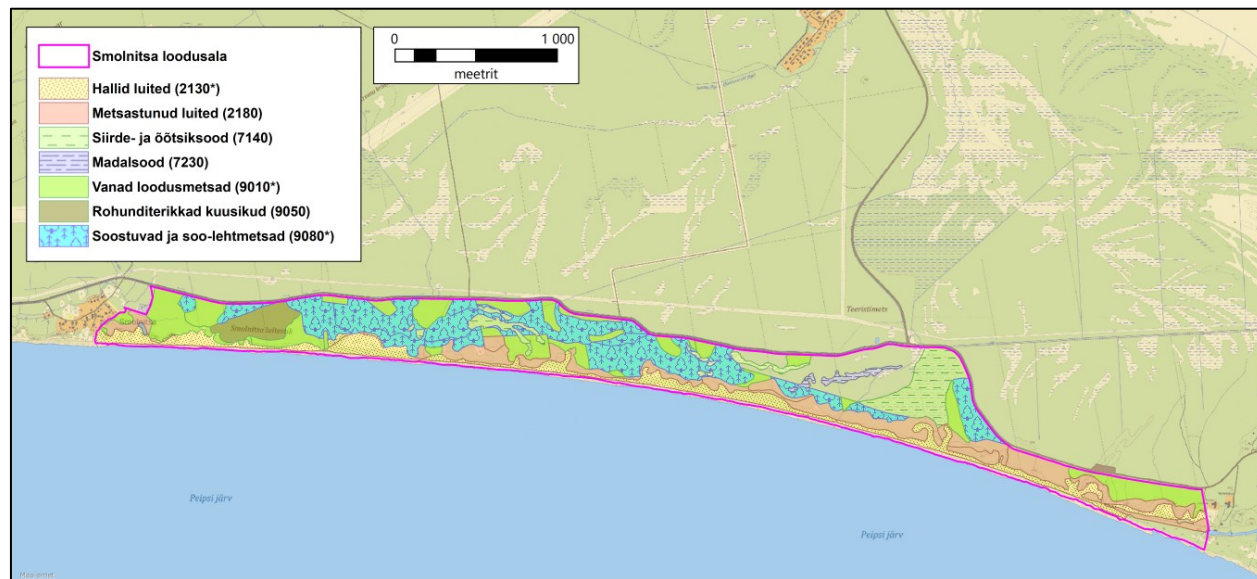
Alutaguse rahvusparki kaitse-eesmärkidenä Smolnitsa loodusala territooriumil esinevate väärtuste osas on lisaks eelnimetatud elupaigatüüpidele välja toodud kaitsealused liigid lendorav (*Pteromys volans*), harilik käokuld (*Helichrysum arenarium*) ja pruun lõikhein (*Cyperus fuscus*).

Tabelis 1 on elupaigatüüpide seisund ja eesmärk määratud looduses realselt olemasoleva, st inventeeritud ja EELISesse kantud elupaigatüüpide alusel. Vastavalt sellele tuleb korrigeerida standardandmebaasi andmeid **eelluidete (2110)** ja **valgete luidete (2120)** esinemise osas (2110 SDF 1 ha → esineb 6 ha; 2120 SDF 15 ha → esineb 4 ha). Standardandmebaasi muudatuse põhjendus luuteelupaigatüüpide osas on elupaikade ulatuse täpsustamine looduses toimunud kaardistamise ja kaasaegsete ortofotode põhjal.

2023. aastal toimunud inventuuril täpsustati metsaelupaigatüüpide esinemist ning SDFi tuleb korrigeerida **metsastunud luidete (2180)** ja **vanade loodusmetsade (9010*)** esinemise osas (2180 SDF 11 ha → esineb 20 ha; 9010* SDF 7 ha → esineb 44 ha).

Loodusala kaitse-eesmärgiks tuleb seada ja SDFi lisada elupaigatüüp **rohunditerikkad kuusikud (9050)** pindalaga 8 ha.

Tabelites 1 ja 2 võetakse kokku Smolnitsa loodusala ning Alutaguse rahvusparki Smolnitsa lahustüki kaitseväärtuste hoidmisega seotud kaitse eesmärgid, soodsa looduskaitse seisundi saavutamist või hoidmist mõjutavad tegurid ning nende ärahoidmiseks või leevendamiseks ettenähtavad meetmed ning kaitsetegevuse oodatavad tulemused kaitsekorralduskava perspektiivis.

Joonis 2. Smolnitsa loodusalal inventeeritud elupaigad (aluskaart: Eesti Põhikaart, Maa-ameti WMS kaardirakendus seisuga september 2023).

Tabel 1. Smolnitsa loodusala kaitseväärtuste koondtabel (kooslused)

Kaitseväärtus	Seisund (pindala/esinduslikkus)	Kaitse eesmärk	Mõjutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus	Märkused	Panus üldpindalasse / SDF-i (%)
Eelluided (2110) KE – jah, LoD – I, LoA – jah	6 ha – A	elupaigatüübi säilitamine 6 ha	looduslikud tegurid (eelduseks on intensiivse eoolilise protsessi olemasolu)	looduslikule arengule jätmine		esineb kompleksis valgete luidetega (2120), korrigeerida SDFi elupaiga pindala osas (SDF 1 ha → 6 ha)	6,00/5,55
Valged luided (2120) KE – jah, LoD – I, LoA – jah	4 ha – A	elupaigatüübi säilitamine 4 ha	looduslikud tegurid (rannaprotsessid, maismaa poolt puistu laienemine)	looduslikule arengule jätmine		esineb kompleksis eelluidetega (2110), korrigeerida SDFi elupaiga pindala osas (SDF 15 ha → 4 ha)	2,00/2,19
Hallid luided (2130*) KE – jah, LoD – I, LoA – jah	31 ha – A	elupaigatüübi säilitamine 31 ha	looduslikud tegurid (täiskasvamise puude ja põõsastega)	looduslikule arengule jätmine	heas seisus elupaika on säilinud 31 ha ulatuses		5,17/6,19
Metsastunud luided (2180) KE – jah, LoD – I, LoA – jah	kokku 38 ha: A – 6 ha B – 5ha C – 9 ha p – 18 ha	<ul style="list-style-type: none"> elupaigatüübi säilitamine 11 ha (A+B) seisundi parendamine 9 ha (C→B) 		looduslikule arengule jätmine	<ul style="list-style-type: none"> heas seisus elupaika on säilinud 20 ha ulatuses kujunemispotentsiaaliga elupaika on 18 ha 	korrigeerida SDFi elupaiga pindala osas (SDF 11 ha → 20 ha)	0,40–0,25/0,40
Luidetevahelised niisked nõod (2190) KE – jah, LoD – I, LoA – jah	0,5 ha – A	elupaigatüübi säilitamine 0,5 ha		looduslikule arengule jätmine	heas seisus elupaika on säilinud vähemalt 0,5 ha	korrigeerida SDFi elupaiga pindala osas (SDF 3 ha → 0,5 ha) Smolnitsa loodusala luided paiknevad enamasti ühe luitevallina, mistõttu ei esine ka nendevahelisi nõgusid, luitetagused niisked alad on kaardistatud elupaigatüübina 9080* või 9010*	0,56/0,63
Liigirikkad madalsood (7230) KE – ei, LoD – I, LoA – ei	2 ha – C	puudub	kuivenduse (teekraavide) mõju			väikesepindalalisi sooelupaigatüüpe ei seata kaitse-eesmärgiks, kuna teekraavide mõjualas ei ole nende seisundi parendamine ja säilitamine tõenäoline. Kauksi-Vasknarva riigimaantee on mh riigikaitseolulise tähtsusega ja kraavidest vee ärajuhtimine peab olema tagatud	
Säärde- ja õõtsiksood (7140) KE – ei, LoD – I, LoA – ei	20 ha – C	puudub	kuivenduse (teekraavide) mõju				
Vanad loodusemetsad (9010*) KE – jah, LoD – I, LoA – jah	kokku 45 ha: A – 3 ha B – 12 ha C – 29 ha p – 1 ha	<ul style="list-style-type: none"> elupaigatüübi säilitamine 15 ha (A+B) seisundi parendamine 21 ha (C→B) seisundi säilitamine 8 ha (C→C) 		looduslikule arengule jätmine	<ul style="list-style-type: none"> heas seisus elupaika on säilinud 36 ha ulatuses C-esinduslikkusega elupaika on 8 ha 	korrigeerida SDFi elupaiga pindala osas (SDF 7 ha → 44 ha) C → C: elupaik asub intensiivselt külastatavas piirkonnas ja piirneb Kauksi-Vasknarva maanteega	0,07/0,08
Rohunditerikkad kuusikud (9050) KE – jah, LoD – I, LoA – ei	8 ha – B	elupaigatüübi säilitamine		looduslikule arengule jätmine	<ul style="list-style-type: none"> seada loodusala kaitse-eesmärgiks heas seisus elupaika on säilinud 8 ha ulatuses 	lisada SDF 8 ha	0,09/0,11

Kaitseväärtus	Seisund (pindala/esinduslikkus)	Kaitse eesmärk	Mõjutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus	Märkused	Panus üldpindalasse / SDF-i (%)
Soostuvad ja soolehtmetsad (9080*) KE – jah, LoD – I, LoA – jah	kokku 63 ha: A – 13 ha B – 34 ha C – 12 ha p – 4 ha	<ul style="list-style-type: none"> • säilitamine 47 ha (A+B) • parendamine 4 ha (C→B) • säilitamine 8 ha (C→C) 	kuivenduse (teekraavide) mõju	looduslikule arengule jätmine	<ul style="list-style-type: none"> • heas seisus elupaika on säilinud 51 ha ulatuses • C-esinduslikkusega elupaika on säilinud 8 ha 	C → C: elupaik asub teekraavide jätkuva kuivenduse mõjualas, piirneb Kauksi-Vasknarva maanteega	30,8/37,7

Tabel 2. Alutaguse rahvusparki Smolnitsa lahustüki kaitseväärtuste koondtabel (siseriiklikud kaitse-eesmärgid)

Kaitseväärtus	Seisund (pindala/esinduslikkus)	Kaitse eesmärk	Mõjutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus	Märkused
Lendorav (<i>Pteromys volans</i>) KE – jah, LoD – jah, LoA – ei	üks elupaik, 2020–2023 asustatud (EELIS)	elupaik on asustatud	<ul style="list-style-type: none"> • elupaikade isoleeritus • elupaikade kadumine ja killustumine väljaspool loodusala 	<ul style="list-style-type: none"> • seada Smolnitsa loodusala kaitse-eesmärgiks • kaitstava ala (Alutaguse rahvusparki) laiendamine 	<ul style="list-style-type: none"> • loodusala elupaigad on asustatud • jooksva aasta kohta on üle Eesti asustatud vähemalt 250 lendorava elupaika⁷ 	seisund ala piires sõltub Eesti asurkonna seisundist, mistõttu tuleb lähtuda tegevuskavaga sätestatud kaitse-eesmärkidest, meetmetest ja tulemuslikkuse hindamise kriteeriumitest ⁷
Harilik käokuld (<i>Helichrysum arenarium</i>) KE – jah, LoD – ei, LoA – ei	üks elupaik/viimati 100 isendit (2023, EELIS)	<ul style="list-style-type: none"> • vähemalt 75–100 isendit • sobiva elupaiga säilitamine 	elupaiga kinnikasvamine	vajadusel männi järelkasvu eemaldamine	vähemalt 75–100 isendit	
Pruun lõikhein (<i>Cyperus fuscus</i>) KE – jah, LoD – ei, LoA – ei	üks elupaik/viimati vähemalt 500 isendit (2021, EELIS)	<ul style="list-style-type: none"> • vähemalt 500 isendit • sobiva elupaiga säilitamine 	rekreatiivsed tegevused	järelevalve	vähemalt 500 isendit	
Kiirjas ruse (<i>Bidens radiata</i>) KE – ei, LoD – ei, LoA – ei	üks elupaik/viimati vähemalt 100 isendit (2021, EELIS)	<ul style="list-style-type: none"> • vähemalt 100 isendit • sobiva elupaiga säilitamine 	rekreatiivsed tegevused	<ul style="list-style-type: none"> • seada Alutaguse RP kaitse-eesmärgiks • järelevalve 	vähemalt 100 isendit	II kaitsekategooria liik, mis on levinud vaid Emajõe-Peipsi kallastel, Eestis kokku 16 leiukohta

⁷ Lendorava (*Pteromys volans*) kaitse tegevuskava. Kinnitatud Keskkonnaameti 04.01.2023 korraldusega nr 1-3/23/2

3. Kavandatavad kaitsekorralduslikud tegevused

Vajalike tegevuste tabelisse (tabel 3) on koondatud tööd, mis on vajalikud kaitse eesmärkide saavutamiseks ning seda võidakse tulevikus täiendada.

Tabelis on tegevused jaotatud vastavalt tegevuse olulisusele järgmistesse prioriteetsusklassidesse:

- 1) **esimene prioriteet** – hädavajalik tegevus, millela kaitse eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on kaitseväärtuste säilimisele ja toimiva ohuteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus (taastamine, taasloomine); kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus (inventeerimine);
- 2) **teine prioriteet** – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele ja potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele;
- 3) **kolmas prioriteet** – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele (infotahvlid, külastustaristu).

Tabel 3. Vajalikud tegevused aastaks 2033

Jrk	Tegevuse nimetus	Maht	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Prioriteet	Ajagraafik
Hooldus, taastamine ja ohjamine						
1	Vanad loodusmetsad (9010*)	21 ha	Koosluse seisundi parendamine loodusliku arengu teel	KeA	I	2050
2	Soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*)	4 ha	Koosluse seisundi parendamine loodusliku arengu teel	KeA	I	2050
Kavad, eeskirjad						
3	Loodusala kaitse-eesmärkide muutmine ja SDF uuendamine		Kaitse-eesmärkide muutmine	KliM	I	2024
4	Alutaguse RP laiendamine ja kaitse-eesmärkide muutmine		Kaitsekorra ja kaitse-eeskirja muutmine	KeA	I	2025
5	Kaitsekorralduskava andmete üle vaatamine ja vajadusel uuendamine		Tegevuskava	KeA	I	1 kord kümne aasta jooksul
6	Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse hindamine		Tegevuskava	KeA	I	1 kord kümne aasta jooksul

Külastuskorraldus

Külastuskorralduslikke rajatise alal ei asu. Ala külastatakse suvisel ajal ilusate ilmadega puhkamise-ujumise eesmärgil ja talvisel ajal jääkatte olemasolul risti läbi ala lumesaanidega Peipsi peale sõitmiseks. Senine külastuskoormus kaitseväärtusi ei kahjusta ja külastust suunavate rajatiste järele vajadust ei ole. Siiski tuleb külastajate hulka ning loodusväärtuste seisundit (eeskätt kaitsealuste taimeliikide) ja ala heakorda jälgida ning negatiivse mõju ilmnemisel seda rajatiste abil vähendada (nt laudtee, puhkekohtade, viitade jm rajamine).